

نگرشی به جلوه های سنت خانه های تهران عهد قاجار با تاکید بر فضاهای ورودی

آذین شفیعیان دخت عمران¹، عسکر جانعلی زاده چوبیستی²
1- کاردانی ناپیوسته، دانشگاه آزاد واحد شهر ری. azin.shafiiyan@gmail.com
2 دانشیار عضو هیئت علمی دانشگاه صنعتی نوشیروانی بابل. asskar@nit.ac.ir

چکیده

شناخت شیوه های معماری خانه دریکی از ادوار مهم تاریخ شهر تهران یعنی دوره قاجار است و در این میان، سعی شده تاسنت و فضای ورودی خانه ها مورد بررسی قرار گیرد. از آنجا که تهران در طول تاریخ خود، رویدادهای بسیاری را از سرگذرانده و تغییرها و تقابل های فراوانی را به چشم دیده، بررسی وضعیت تاریخی و دگرگونیهای بافت شهری و چرایی تقالبت سنت تجدد، ظهور نوگرایی و چگونگی تأثیر تمامی آنها بر ساختارهای جامعه از جمله معماری، بخش از این رسانه را به خود اختصاص داده است. در روند این پژوهش در دوره قاجار (همگام با سنت، تلفیق و تجدد) به همراه خصوصیات کالبدی و سیر تحولی فضاهای ورودی مورد مطالعه قرار می گیرد و تحولات رخ داده در این بخش، ملموس تر و بررسی ویژگی های ساختاری و تزئینی آنها از اهمیت دو چندان برخوردار است.

واژه های کلیدی: تهران، قاجار، سنت، خانه، فضاهای ورودی.

1- مقدمه

شهر تهران در اوایل پایتخت خود، چه از نظر کالبدی و چه از نظر فرهنگی برخوردار از ساختاری سنتی بود؛ بدین ترتیب در دوره قاجار، عوامل گوناگونی بر معماری خانه های تهران اثر گذاشت که در این میان، مهمترین عامل، نفوذ فرهنگ و هنر غرب بود که بسته به میزان و موارد تأثیرش، سه سبک گوناگون خانه سازی با شاخصه های متفاوت تلفیقی، سنتی و جدید را شکل داد. با توجه به اهمیت این موضوع در مباحث تاریخ معماری و شهرسازی تهران، تاکنون تحقیقات جامع و بسیار مفیدی در باب آن انجام پذیرفته است که از میان آنها می توان به کتاب بسیار ارزنده معماری در دارالخلافه ناصری به نگارش وحید قبادیان و فضاهای ورودی خانه های تهران قدیم از حسین سلطان زاده اشاره کرد؛ لیکن پژوهش فوق با نگاهی بر منابع پیشین، قصد آن دارد تا از منظر متفاوت به بحث شیوه های خانه سازی و فضا سازی ورودی در تهران دوره قاجار بپردازد و از طریق بررسی متون و سفرنامه های در کنار تحقیقات مشاهده ای و مقایسه ای میدانی، به معرفی و تحلیل انواع سبکهای رایج در معماری خانه ها و فضاهای ورودی پرداخته و بر مبنای آن، تفکیک سبکی خانه ها و ورودیها در محلات گوناگون تهران و تعیین تفاوتهای آنها از یکدیگر را امکان پذیر سازد.

طی بررسی میدانی صورت گرفته، 80 خانه قاجاری واقع در محله های اصلی تهران قدیم یعنی چال میدان (در جنوب و جنوب شرقی)، عودلاجان (در شمال شرقی)، بازار (در جنوب)، سنگلج (در غرب)، ارگ/دولت (در شمال) و همچنین دیگر مناطق شمالی شهر، شناسایی و مستند نگاری گردید.